

QUÈ CAL SABER?

ARA VE NADAL...

Ara ve NADAL, matarem el gall..., fa una popular **cançó de Nadal**. El costum de matar el **gall** (mascle de l'espècie d'ocells fasiànids *Gallus domesticus*; la femella és la **gallina**, i hom anomena **pollastre** el **gall** domèstic jove) per **Nadal** pot estar relacionat amb l'antiga tradició de sacrificar aquest animal que cada dia anuncia la sortida del sol. Aquest sacrifici es feia antigament tot esperant que el nou cicle solar (**Nadal** gairebé coincideix amb el solstici d'hivern) fos favorable. Tanmateix, el **gall** com a símbol de **Nadal** podria derivar de la llegenda que diu que fou el primer animal que va proclamar la vinguda del Messies.

Avui dia el costum de matar el **gall** només perdura en la cançó. D'una banda, perquè fa anys que l'**aviram** (nom que rep el conjunt d'ocells¹ de corral, com ara **gallines**, **oques** i **ànecs**) és sacrificada a l'escorxador, i, de l'altra, perquè altres animals han desbancat el **gall** com a rei de la taula nadalenca. El **gall dindi** (*Meleagris gallopavo*, també dit **indiot**, **titot**, **pioc** o **polla d'índia**²) n'és un. Aquest ocell és originari d'Amèrica, d'on fou portat a Europa, i el seu nom és una desviació lingüística del que rebia en nahua (llengua utoasteca parlada a Mèxic): *uexolotl*, que apareix castellanitzat *huexolote* ja el 1598, i posteriorment esdevé *guajolote* o *guajalote*. Joan Coromines ens explica com es va originar el nom amb què habitualment designem aquest ocell: «en català es troba ja *galls de las Índias* el 1613 [...], *galls de Indi*, 1659; entre que la terminació *-díndies* semblava nom d'un plural, i *-díndia* feia el fals efecte de ser propi de la femella i inadequat al mascle, i el fet que l'ocell s'acimatà aviat en comarques dels Pirineus orientals etc., on *-ia* es reduïa fonèticament a *-i*, aviat s'imposà el masculí i singular *gall dindi*».³

Hi ha altres ocells que també porten el nom de **gall**: el **gall fer** o **gall salvatge** (*Tetrao urogallus*; esp., *urogallo*), el **gall carboner** o **gamarús** (*Strix aluco*) i el **gall de canyar**, anomenat també **gall faver**, **gall marí** —un altre **gall** «marí» és el peix *Zeus faber*— o **polla blava** (*Porphyrio porphyrio*).

I, entre les persones, hi ha qui no es pot estar de **fer galls** ('desafinar cantant'), **fer el gall** o **gallejar** ('fer el valent', 'fer l'important', 'alçar la veu amb amenaces') o **engallar-se** ('esdevenir altiu, arrogant').

1. Vegeu el núm. 59 de QUÈ CAL SABER?

2. El mot **polla d'índia** fa referència només a la femella del **gall dindi**.

3. Joan COROMINES, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial, 1980-1991, s. *gall*.